

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนของเกษตรกรในหมู่บ้านโครงการพัฒนาป่าชุมชน จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การเผยแพร่สารนิเทศทางด้านวนศาสตร์ชุมชน และการรับสารนิเทศของเกษตรกร ทั้งจากหนังสือและเอกสารที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ศึกษาสภาพทั่วไปของการดำเนินงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน จังหวัดขอนแก่น โดยการศึกษาจากเอกสาร และสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บและรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
4. ทดสอบแบบสัมภาษณ์กับเกษตรกร ในหมู่บ้านหัวละเลิง ตำบลดงเค็ง อำเภอหนองสองห้อง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 คน
5. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรใน 15 หมู่บ้าน จำนวน 336 คน
6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์
7. สรุปและรายงานผลการวิจัย โดยนำผลการวิจัยมาสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ทดสอบสมมุติฐาน และเปรียบเทียบกับวรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรในหมู่บ้านที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการ "โครงการพัฒนาป่าชุมชน" มาแล้วระหว่างปี พ.ศ.2530-2537 จำนวนทั้งสิ้น : 15 หมู่บ้าน จำนวน 17 อำเภอ (สำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น, 2537) ได้แก่

อำเภอเมือง	3	หมู่บ้าน
อำเภอกระนวน	9	หมู่บ้าน
อำเภอชนบท	13	หมู่บ้าน
อำเภอชุมแพ	2	หมู่บ้าน
อำเภอน้ำพอง	3	หมู่บ้าน
อำเภอบ้านไผ่	6	หมู่บ้าน
อำเภอบ้านฝาง	2	หมู่บ้าน
อำเภอเปือยน้อย	3	หมู่บ้าน
อำเภอพระยืน	1	หมู่บ้าน
อำเภอพล	7	หมู่บ้าน
อำเภอภูเวียง	22	หมู่บ้าน
อำเภอมัญจาคีรี	3	หมู่บ้าน
อำเภอแวงน้อย	4	หมู่บ้าน
อำเภอแวงใหญ่	1	หมู่บ้าน
อำเภอหนองเรือ	16	หมู่บ้าน
อำเภอหนองสองห้อง	18	หมู่บ้าน
อำเภออุบลรัตน์	2	หมู่บ้าน

2. กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีระดับชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีวิธีการจำแนกชั้น ดังนี้

1. จำแนกโครงการพัฒนาป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านตามอำเภอ และในแต่ละอำเภอจัดเรียงหมู่บ้านตามปีที่ยื่นโครงการพัฒนาป่าชุมชนระหว่างปี 2530-2537 จากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างอำเภอที่ดำเนินการโครงการต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี ได้ทั้งสิ้น 5 อำเภอ คือ

อำเภอภูเวียง	22	หมู่บ้าน
อำเภอหนองเรือ	16	หมู่บ้าน
อำเภอหนองสองห้อง	18	หมู่บ้าน
อำเภอชนบท	13	หมู่บ้าน
อำเภอกระนวน	9	หมู่บ้าน
รวมทั้งสิ้น	78	หมู่บ้าน

2. จำแนกหมู่บ้านในแต่ละอำเภอดังกล่าวตามปีที่เริ่มโครงการ ตั้งแต่ปี 2530-2537 จากนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นร้อยละ 20 ของในแต่ละปี ขนาดกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่ได้คือ 15 หมู่บ้าน

3. จากนั้นเลือกหมู่บ้านที่จะศึกษาในแต่ละปี โดยวิธีการจับฉลาก ผลของการจับฉลากได้กลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้าน

ปีที่จัดตั้ง	จำนวนหมู่บ้านที่จัดตั้ง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา (ร้อยละ 20)	ผลการจับฉลาก
2530	5	1	บ้านโนนพันเรือ อ.หนองเรือ
2531	17	3	บ้านโคกไร่ อ.ภูเวียง บ้านโคกสทกรณ อ.ภูเวียง บ้านโนนชาติ อ.หนองสองห้อง
2532	10	2	บ้านสะอาด อ.ภูเวียง บ้านหัวนาหม้อ อ.ภูเวียง
2533	8	2	บ้านโสกขากแก้ว อ.กระนวน บ้านโนนสวัสดิ์ อ.หนองสองห้อง
2534	7	1	บ้านปอแดง อ.ชนบท
2535	15	3	บ้านกุดเพ็ชร์ อ.ชนบท บ้านนาชุมแสง อ.ภูเวียง บ้านเป่า อ.หนองสองห้อง
2536	11	2	บ้านดินดำ อ.ภูเวียง บ้านสระขาม อ.หนองสองห้อง
2537	8	1	บ้านหนองนาดี อ.หนองสองห้อง

4. จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่จะศึกษาดังกล่าว จำนวน 15 หมู่บ้าน มีจำนวนหมู่บ้านที่จะศึกษาในแต่ละอำเภอ คือ อำเภอภูเวียง จำนวน 6 หมู่บ้าน, อำเภอหนองเรือ จำนวน 1 หมู่บ้าน, อำเภอหนองสองห้อง จำนวน 5 หมู่บ้าน, อำเภอชนบท จำนวน 1 หมู่บ้าน และอำเภอกระนวน จำนวน 1 หมู่บ้าน ซึ่งใน 15 หมู่บ้านนั้น มีจำนวนครัวเรือนที่ต้องศึกษาทั้งสิ้น 2,115 ครัวเรือน

5. ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Tero Yamane (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2531) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- เมื่อ e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง กำหนดให้เท่ากับ 0.05
 N = จำนวนของประชากร จำนวน 2,115 ครั้วเรือน
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนครั้วเรือนทั้งหมด 2,115 ครั้วเรือน จะได้กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณทั้งสิ้น 336 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 16 ของครั้วเรือนทั้งหมด และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายไปตามหมู่บ้านที่ศึกษา จึงแยกศึกษาครั้วเรือนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่ม (Random Sampling) ด้วยการจับฉลากเลือกบ้านเลขที่ในแต่ละหมู่บ้าน ให้ได้จำนวนครบตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนประชากร จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างหมู่บ้าน	จำนวนครั้วเรือน	กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร (ร้อยละ 16)
บ้านโนนพันเรือ อ.หนองเรือ	112	22
บ้านโคกไร่ อ.ภูเวียง	113	23
บ้านโคกสหกรณ์ อ.ภูเวียง	140	28
บ้านโนนชาด อ.หนองสองห้อง	73	15
บ้านสะอาด อ.ภูเวียง	102	20
บ้านหัวนาหม้อ อ.ภูเวียง	243	49
บ้านไสขากแก้ว อ.กระนวน	83	17
บ้านโนนสวัสดิ์ อ.หนองสองห้อง	43	9
บ้านป่อแดง อ.ชนบท	225	45
บ้านกุดเพ็ชขอม อ.ชนบท	176	35
บ้านนาชุมแสง อ.ภูเวียง	183	37
บ้านเปาะ อ.หนองสองห้อง	112	22
บ้านดินคำ อ.ภูเวียง	263	57
บ้านสระขาม อ.หนองสองห้อง	97	19
บ้านหนองเขาคี อ.หนองสองห้อง	130	26
รวมทั้งสิ้น	2,115	336

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 เกษตรกรรับสารนิเทศด้านการจัดการป่าชุมชนมากกว่าสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนด้านอื่น โดยรับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้

ตัวแปร คือ การรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน ในด้าน

1. เนื้อหาสารนิเทศที่ได้รับ ได้แก่

1.1 การจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าชุมชน การปลูกป่าและการบำรุงรักษาป่าชุมชน การเพาะชำกล้าไม้ การบริหารผลผลิตจากป่าชุมชน และ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

1.2 การใช้ที่ดินป่าไม้ตามกระบวนการวนเกษตร ได้แก่ การปลูกพืชระบบสวนหลังบ้าน ระบบการปลูกต้นไม้ยืนต้นในไร่นา ระบบการปลูกไม้ต่างระดับ ระบบวนเกษตรแบบปลูกพืชสลับแนว ระบบกสิกรรมป่าไม้ ระบบกสิกรรม-ป่าไม้ ระบบป่าไม้-ประมง

1.3 การอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ กฎหมายป่าไม้ การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ การสร้างแนวกันลม การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ การอนุรักษ์สัตว์ป่า การอนุรักษ์พืชพรรณไม้ป่า

2. แหล่งสารนิเทศ ได้แก่

2.1 แหล่งบุคคล ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ครู เจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ เกษตรตำบล พัฒนาการ ทหารและตำรวจ

2.2 แหล่งสถาบัน ได้แก่ โรงเรียน หน่วยงานเอกชน หน่วยส่งเสริมและเผยแพร่ป่าไม้เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขต/จังหวัด/อำเภอ

2.3 แหล่งอื่น ๆ ได้แก่ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ป้ายประกาศข่าวของหมู่บ้าน (กำแพงสาร) ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ร้านค้าในหมู่บ้าน สถานีอนามัย สถานที่ราชการอื่น ๆ

3. พฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การเปิดรับจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐมาเยี่ยมเยียนหรือให้คำแนะนำ เพื่อนบ้าน/ผู้นำชุมชนมาให้คำแนะนำหรือสนทนา สมาชิกในครอบครัวเล่าให้ฟังหรือปรึกษาหารือด้วย

3.2 การเปิดรับจากสื่อมวลชน ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การอ่านเอกสารเผยแพร่ที่ได้รับแจกมา การรับฟังทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การดูหนังเร่หรือหมอลำ

3.3 การเปิดรับจากสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสาธิตวิธีของเจ้าหน้าที่ การเข้ารับการอบรม การเข้าร่วมประชุม/อภิปราย การชมนิทรรศการที่มาจัดในหมู่บ้าน การไปทัศนศึกษากับโครงการต่าง ๆ การจัดงานวันปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ การฉายวิดีโอทัศน์/สไลด์ในวันสำคัญต่าง ๆ

สมมติฐานที่ 2 ปัญหาในการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนของเกษตรกรคือ ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมเผยแพร่สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน

ตัวแปร คือ ปัญหาในการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน ได้แก่ ไม่มีเครื่องรับวิทยุ/โทรทัศน์เป็นของตนเอง ระดับการศึกษาของเกษตรกร ความรู้ของเกษตรกรในเรื่องที่ได้รับเผยแพร่ เวลาในการรับสารนิเทศ เนื้อหาที่ได้รับไม่น่าสนใจ สื่อที่ใช้เผยแพร่ไม่น่าสนใจ ความต่อเนื่องในการรับสารนิเทศ ภาษาที่ใช้เผยแพร่สารนิเทศ

สมมติฐานที่ 3 เกษตรกรที่รับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนในระดับมากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนในระดับมาก

ตัวแปรต้น คือ ระดับการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน

ตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่

1. ลักษณะของการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมประชุม เข้ารับการอบรม ชักชวนให้เพื่อนบ้านเข้าร่วม เข้าเป็นสมาชิกกองทุน ร่วมออกเงิน/วัสดุ ร่วมเป็นกรรมการ นำความรู้ไปเผยแพร่แก่ผู้อื่น เป็นต้น

2. ขั้นตอนที่มีส่วนร่วม เช่น เข้าร่วมในการวางแผนโครงการ เข้าร่วมดำเนินงานโครงการ เข้าร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (ภาคผนวก ก) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ คำตอบเดียวและหลายคำตอบ แบบประเมินค่า (Rating Scale) และคำถามแบบปลายเปิด ลักษณะของแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร จำนวน 4 ข้อ (ข้อ 1-4) เป็นคำถามที่ให้เลือกตอบเกี่ยวกับระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และการใช้ประโยชน์จากป่า และคำถามปลายเปิดให้กรอกข้อความเกี่ยวกับสาเหตุที่ไม่ใช้ประโยชน์จากป่า

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับสารนิเทศของเกษตรกร จำนวน 8 ข้อ (ข้อ 5-12) ได้แก่ เนื้อหาสารนิเทศที่เกษตรกรได้รับ แหล่งสารนิเทศที่เกษตรกรได้รับ และพฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของเกษตรกร

ลักษณะคำถามข้อ 5-12 เป็นคำถามแบบมาตราประเมินค่าและปลายเปิดประเภทเติมคำ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนของหมู่บ้าน (ข้อ 13-17) ได้แก่ ประเภทของกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนในหมู่บ้าน การเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ของเกษตรกร การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของเกษตรกร และสาเหตุของการไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ลักษณะคำถามข้อ 13 เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ และปลายเปิดประเภทเติมคำ คำถามข้อ 14 เป็นคำถามให้เลือกตอบเพียง 1 คำตอบ คำถามข้อ 15-16 เป็นลักษณะคำถามแบบประเมินค่า และปลายเปิดประเภทเติมคำ และคำถามข้อ 17 เป็นคำถามปลายเปิดประเภทเติมคำ

การทดสอบแบบสัมภาษณ์

เมื่อสร้างแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรในหมู่บ้านโครงการพัฒนาป่าชุมชน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 แห่ง รวม 20 คน โดยเลือกทดสอบกับเกษตรกรในหมู่บ้านหัวละเลิง ตำบลคงเค็ง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นหมู่บ้านโครงการพัฒนาป่าชุมชนดีเด่น และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัด โดยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

จากการทดสอบแบบสอบถามกับเกษตรกรในหมู่บ้าน พบข้อบกพร่องของแบบสอบถาม ดังนี้

1. ในการเลือกตอบคำถามประเมินค่าเกี่ยวกับ การรับสารนิเทศและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน พบว่า การประเมินค่าของเกษตรกรแต่ละคนไม่เท่ากันในแต่ละระดับ เช่น ในระดับบ้อยที่สุด ของเกษตรกรบางรายอาจเป็น 1 เดือนต่อครั้ง แต่ในบางรายอาจเป็น 1 สัปดาห์ต่อครั้ง

2. คำที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์บางคำไม่ชัดเจน เกษตรกรมักจะไม่เข้าใจในคำถามข้อนั้น เช่น คำว่า วนเกษตร

ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรสามารถเลือกตอบคำถามประเมินค่าได้ในระดับที่เหมือนกัน และสามารถชี้แจงแก่เกษตรกรที่ไม่เข้าใจในคำถามแต่ละข้อ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดทำคู่มือใน

การสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลและชี้แจงให้เกษตรกรทราบในการตอบคำถามแต่ละข้อ (ภาคผนวก ข.)

3. ข้อคำถามเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่สารนิเทศและแหล่งสารนิเทศ เช่น เมื่อสอบถามเกษตรกรเกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศบุคคล และพฤติกรรมการเปิดรับจากสื่อบุคคล พบว่าเกษตรกรสับสนในการตอบและเกิดความไม่ยากตอบ เนื่องจากเห็นว่าซ้ำซ้อนและได้ตอบไปแล้ว ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรไม่สับสนเกี่ยวกับข้อคำถามที่ซ้ำซ้อนหรือไม่ต่อเนื่องจึงได้จำแนกคำถามทั้งสองส่วนออกเป็นข้อคำถามย่อย และเรียงลำดับใหม่เพื่อให้ง่ายต่อการตอบ ดังนี้

- ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศบุคคล จำนวน 10 ข้อย่อย
- ข้อคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อบุคคล จำนวน 4 ข้อย่อย
- ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศที่เป็นสถาบัน จำนวน 4 ข้อย่อย
- ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ จำนวน 7 ข้อย่อย
- ข้อคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อมวลชน จำนวน 7 ข้อย่อย
- ข้อคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อผสมหรือสื่อกิจกรรม จำนวน 8 ข้อย่อย

4. ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ ในหมู่บ้าน เช่น บ้ายประกาศข่าวในหมู่บ้าน หอกระจายข่าว ในบางหมู่บ้านอาจจะไม่มีแหล่งสารนิเทศดังกล่าว จึงเกิดปัญหาของการเลือกตอบว่า จะตอบ “ไม่เคยได้รับ” สารนิเทศจากแหล่งนั้น หรือจะเลือกตอบ “ไม่ตอบ” ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดทำเป็นคำถามปลายเปิดให้เกษตรกรเลือกตอบในข้อคำถามย่อยของแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ หากมีแหล่งสารนิเทศนั้นในหมู่บ้านนั้น ให้ระบุลงในแบบสัมภาษณ์ด้วย

5. ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการรับสารนิเทศ พบว่า คำถามบางข้อเป็นปัญหาเพียงบางท่านเท่านั้น เช่น ปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งเกษตรกรบางรายมีโทรทัศน์แต่ไม่มีวิทยุ บางรายมีวิทยุแต่ไม่มีโทรทัศน์ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้แยกข้อคำถามออกเป็นข้อคำถามย่อย 2 ข้อ คือ ไม่มีเครื่องรับวิทยุเป็นของตนเอง และไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นของตนเอง

6. ข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน พบว่าเกษตรกรบางรายไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ เลย ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มข้อคำถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของเกษตรกรว่าเคยหรือไม่ (ข้อ 14) หากไม่เคยให้ข้ามข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ข้อ 15 และ ข้อ 16) โดยให้ตอบในข้อคำถามเกี่ยวกับสาเหตุการไม่เข้าร่วมแทน (ข้อ 17)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีการอ่านคำถาม แล้วให้เกษตรกรเลือกตอบที่ละข้อตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยทำการเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 15 มีนาคม 2539 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2539 ซึ่งมีนักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิชาเอกพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 3 คน เป็นผู้ช่วยในการสัมภาษณ์เกษตรกรครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการอบรมและให้ทดลองสัมภาษณ์ก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูลจริงและเข้าร่วมทำการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องมากที่สุด โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นอย่างดี

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามจะคัดเลือกครัวเรือนที่เป็นต้นอย่าง จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากเลือกบ้านเลขที่ในแต่ละหมู่บ้าน และทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ทั้งนี้หากไม่พบหัวหน้าครัวเรือนจะสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในครัวเรือนนั้นแทน เช่น แม่บ้าน หรือ บุตรที่อยู่ในวัยแรงงาน เป็นต้น ผลการเก็บข้อมูลสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน มีแบบสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ได้ทั้งสิ้น 336 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเพศ และอายุของเกษตรกรเพิ่มเติมลงในแบบสัมภาษณ์ โดยให้ระบุไว้ในส่วนของบันทึกของผู้สัมภาษณ์ นอกเหนือไปจากข้อมูลส่วนอื่น ๆ ที่จะป็นประโยชน์ต่อการวิจัย เช่น ฐานะทางสังคมของเกษตรกร ทักษะคิดในด้านการอนุรักษ์ หรือปัญหาของโครงการพัฒนาป่าชุมชน เป็นต้น

ข้อจำกัดของข้อมูล

ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นการสอบถามข้อมูลย้อนหลัง ผู้ถูกสัมภาษณ์จึงต้องนึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา ข้อมูลที่ได้จึงอาจคลาดเคลื่อนไปบ้างตามความสามารถในการจดจำของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามออกแบบสอบถามให้เป็นคำถามทั่วไปโดยไม่กำหนดช่วงเวลา นอกจากนี้ยังได้ทำการอบรมผู้ช่วยในการสัมภาษณ์ในการสอบถามให้ชี้แจงรายละเอียดให้ชัดเจนแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลน้อยที่สุด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจ ไม่ได้ศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์เป็นตัวแปรย่อยโดยเฉพาะ ทั้งนี้จะศึกษาในหัวข้อ "การอ่านเอกสารเผยแพร่ที่ได้รับแจกมา" แทน เนื่องจากเกษตรกรมีข้อจำกัดในการรับสารนิเทศจากสื่อนี้ และผลจากการทดสอบแบบสอบถามจึงนำตัวแปรเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ไปศึกษาเป็นตัวแปรย่อยในสื่อมวลชนแทน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่เก็บได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC* (Statistical Packages for the Social Science/Personal Computer Plus) โดยใช้วิธีการทางสถิติดังนี้

1. ร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับตัวแปรที่มีระดับการวัดอยู่ในระดับมาตราวัดนามบัญญัติ (Nominal Scale) หรือที่แบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ (Categories) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพหลัก และการใช้ประโยชน์จากป่า สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับเพศและอายุนั้น ได้นำมาวิเคราะห์ผลด้วย เนื่องจากเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยนำข้อมูลมาจากส่วนบันทึกผู้สัมภาษณ์ในแบบสัมภาษณ์

2. ค่าเฉลี่ยหรือมัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการรับสารนิเทศ ปัญหาในการรับสารนิเทศ และการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาป่าชุมชน ซึ่งมีค่าตอบให้เลือก 6 ค่า โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

2.1 ระดับคะแนนสำหรับข้อมูลการรับสารนิเทศ ในด้านเนื้อหาสารนิเทศ แหล่งสารนิเทศที่ได้รับ และพฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อ มีดังนี้

บ่อยที่สุด (บส.)	=	5
บ่อย (บ.)	=	4
พอสมควร (พค.)	=	3
นาน ๆ ครั้ง (นค.)	=	2
ครั้งเดียว (คค.)	=	1
ไม่เคยได้รับ	=	0

2.2 ระดับคะแนน สำหรับข้อมูลในด้านปัญหาในการรับสารนิเทศและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน มีดังนี้

มากที่สุด (มส.)	=	5
มาก (ม.)	=	4
ปานกลาง (ปก.)	=	3
น้อย (น.)	=	2

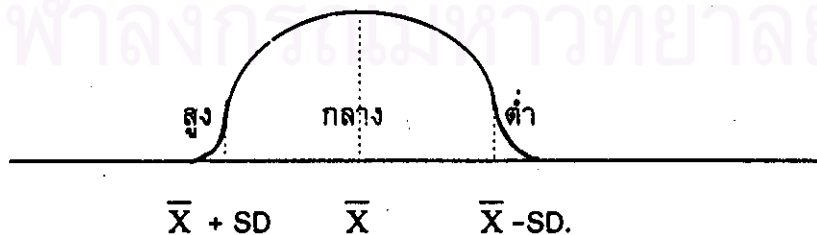
น้อยที่สุด (นส.)	=	1
ไม่เป็นปัญหา	=	0
ไม่เคยเข้าร่วม		

ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ที่คำนวณได้ในข้อ 2.1 และ 2.2 มีความหมายดังนี้

4.51 - 5.00	หมายความว่า	มากที่สุด (มส.) หรือ บ่อยที่สุด (บส.)
3.51 - 4.50	หมายความว่า	มาก (ม.) หรือ บ่อย (บ.)
2.51 - 3.50	หมายความว่า	ปานกลาง (ปก.) หรือ พอสมควร (พค.)
1.51 - 2.50	หมายความว่า	น้อย (น.) หรือ นาน ๆ ครั้ง (นค.)
1.00 - 1.50	หมายความว่า	น้อยที่สุด (นส.) หรือ ครั้งเดียว (คด.)

3. ค่าไคส์แควร์ (χ^2) สำหรับใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเฉพาะบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ยต่อปี และการใช้ประโยชน์จากป่า กับการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนในแต่ละระดับตามเกณฑ์การจัดกลุ่ม โดยวิเคราะห์ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ในการศึกษาภาพรวมของการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการจัดกลุ่มตัวแปรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่ในระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีเกณฑ์การจัดกลุ่มตัวแปร ซึ่งนำมาจากวิธีการจัดกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมของ Roger และ Sevening (อมรทิพย์ ควณพันธ์, 2531) ซึ่งเป็นวิธีที่นำคะแนนการยอมรับนวัตกรรมมาจัดกลุ่มตามค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของข้อมูลทั้งหมด ในการจัดกลุ่มครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งโค้งปกติ (Normal Curve) ซึ่งจะทำให้กลุ่มระดับสูงและกลุ่มระดับต่ำมีขนาดใกล้เคียงกัน ส่วนกลุ่มระดับกลาง มีคะแนนสมดุลงันระหว่างคะแนนที่มากกว่าและน้อยกว่าค่าเฉลี่ย

$\bar{X}$	=	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลทั้งหมด
SD.	=	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิธีการดังกล่าวทำให้การจัดกลุ่มของการรับสารนิเทศและการมีส่วนร่วมเป็นดังนี้

ตัวแปร	ระดับคะแนนเฉลี่ย		
	ต่ำ	กลาง	สูง
การรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน	ต่ำกว่า 1.16	1.17-2.40	มากกว่า 2.41
เนื้อหาสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน	ต่ำกว่า 1.41	1.42-3.06	มากกว่า 3.07
แหล่งสารนิเทศที่เกษตรกรได้รับ	ต่ำกว่า 0.77	0.78-1.73	มากกว่า 1.74
พฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อ	ต่ำกว่า 1.03	1.04-2.43	มากกว่า 2.44
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน	ต่ำกว่า 0.62	0.63-1.50	มากกว่า 1.51
ลักษณะการมีส่วนร่วม	ต่ำกว่า 0.68	0.69-1.70	มากกว่า 1.71
ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ต่ำกว่า 0.70	0.71-1.28	มากกว่า 1.29

4. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับสารนิเทศในด้านเนื้อหาสารนิเทศ แหล่งสารนิเทศและพฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อต่าง ๆ กับ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน โดยวิเคราะห์ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการคำนวณ มีความหมายดังนี้

- .10   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ต่ำมาก
- .20   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ
- .30   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ
- .40   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ปานกลาง
- .50   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ปานกลาง
- .60   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ปานกลางค่อนข้างสูง
- .70   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง
- .80   หมายความว่า   มีความสัมพันธ์สูง
- .90   มีความสัมพันธ์   มีความสัมพันธ์สูงมาก